

Юрій Москаленко,

кандидат філософських наук, професор,
директор Івано-Франківського коледжу
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
(м. Івано-Франківськ)

Yuriy Moskalenko,

PhD, Candidate of Philosophical Sciences, Professor,
Director of Ivano-Frankivsk college of
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk)

ВИКЛИКИ ЧАСУ ТА РОЗВИТОК ІДЕЇ ВЛАСНОЇ САМОЦІННОСТІ**TIME CHALLENGES AND DEVELOPMENT OF THE SELF-WORTH IDEA**

Автор статті через розкриття українського народного характеру прагне показати актуальність і гостроту проблеми формування ідеї власної самоцінності. В порівнянні рис характеру двох слов'янських народів (росіян і українців) на основі філософських узагальнень М. Костомарова, П. Куліша, Д. Чижевського підкреслює їх розходження, яке має давню історію. Ці ментальні відмінності стали сьогодні ключовими гранями суперечностей, що призвели до трагічного конфлікту між Україною та Росією.

Ключові слова: виклик часу, народний характер, власна самоцінність, росіяни, українці.

The author of the article wants to show the urgency and seriousness of the problem of self-worth idea forming through the disclosure of the Ukrainian national character. Comparing traits of two Slavic peoples (Russian and Ukrainian) based on philosophical generalizations of N. Kostomarov, P. Kulish, D. Chyzhevskiy emphasizes their differences, which have a long history. These mental differences have now become the key facets of contradictions that led to the tragic conflict between Ukraine and Russia.

Автор статті через раскрытие украинского народного характера стремится показать актуальность и остроту проблемы формирования идеи собственной самооценности. По сравнению черт характера двух славянских народов (русских и украинский) на основе философских обобщений Н. Костомарова, Кулиша, Д. Чижевского подчеркивает их различия, которое имеет давнюю историю. Эти ментальные различия стали сегодня ключевыми гранями противоречий, приведших к трагическому конфликту между Украиной и Россией.

Ключевые слова: вызов времени, народный характер, собственная самооценность, русские, украинцы.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У пошуках відповідей на сучасні тривожні реалії ми, на жаль, рідко звертаємося до історичного досвіду наших відносин з Росією, яку сьогодні офіційно визнаємо країною-агресором. Щонайбільше акцентуємо увагу на сталінських репресіях, на імперській політиці колишнього Союзу, забуваючи, що і в XIX столітті проти українців сформувався широкий фронт протидії та русифікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Як і тепер, тоді окремі відомі представники російської інтелігенції зневажливо ставилися до української культури, мови, глушилися над ними. Один з них – так званий «неистовый Виссарион» (Белінський), оцінюючи Шевченків «Кобзар», сказав: «Хорошая литература, которая только и дышит что простоватостью крестьянского ума!» [1]. Щось подібне образливе говорив він і про П. Куліша. Навіть Гоголь, якого високо цінував Т. Шевченко, і той висловився, що від Шевченкових віршів «несло дегтем».

Мета статті: розкрити сучасні виклики часу, описати розвиток ідеї власної самоцінності.

Виклад основного матеріалу. У філософській праці «Дві руські народності» М. Костомаров прагне провести в свідомість українців ідею власної самоцінності, зокрема через порівняльний аналіз ментальних рис двох слов'янських народів (росіян і українців). Цей аналіз актуальний і в наш час, коли Росія, мотивуючи свою «слов'янську солідарність з братами на Сході», фактично здійснює військову агресію в Україну. А чи насправді наші народи мають настільки виражену ментальну єдність, що можна говорити про братні зв'язки?

Ще в 70-х роках XIX століття М. Костомаров зазначав, що основні розбіжності між українцями і росіянами набагато глибші, ніж здається з першого погляду. Так, Д. Чижевський пише, що М. Костомаров обстоює свою позицію через наступні порівняльні ознаки: 1) панування загального (Бог і цар) над особистістю у росіян, в українців більшу цінність складає окрема людина, ніж загальне; 2) для росіян характерним є «нетерпимість до чужих вір, презирство до чужих народів, погорда думка про себе».

В Україні ж поважають і чужу мову, і не цураються людей з іншим обличчям, з іншими звичаями. В Україні панував «дух терпимости», неприязнь в українців до інших народів вибухала «лише тоді, коли українці помічали, що чужинці ображали його власні святощі»; 3) росіяни – «нарід матеріалістичний», українці здатні до фантазії, до одухотворення всього світу; 4) росіяни мало люблять природу, мають навіть якусь «холодність до краси природи», а українці люблять природу, тому «українська поезія нерозривна від природи, вона оживляє її...»; 5) так само і любов до жінки – матеріальна у росіян, духовна в українців; 6) в релігії – у росіян увага та інтерес звернені на зовнішність, форму, на букву; в українців ставлення до Бога є внутрішнім таємним ...; 7) у суспільному житті у росіян панує «стремління до тісного сполучення частин, знищення особистих надбудов над владою загальних, нерушима законність загальної волі і подавлення особистої волі, а для українців такий порядок є тяжким і неприємним: вони віддають перевагу «особистій свободі», добровільному об'єднанню» [2].

У цьому контексті доцільно простежити шляхи історичного розвитку національної самосвідомості росіян через призму формування культурних архетипів. Найперший був сформований ще в давньоруський період: «брат вбиває брата» (Святополк у відносинах з своїми братами Борисом, Глібом та Святославом). Наступний – в період зміцнення (централізації) Руської держави, коли Іван Грозний вбиває власного сина. Петро I на початку XVIII століття також страчує свого сина. Пізніше, вже в ХХ столітті, формується ще один архетип, коли діти (народ) вбивають батька – царя (Миколу II і його сім'ю). А вже в радянську епоху – Йосип Сталін – «батько всіх народів» з його зловісними некрофільськими пристрастями знищує мільйони людей в таборах.

У 1991 році росіяни вперше обирають собі «батька з народу» – першого Президента Б. Єльцина, який розв'язує війну на Кавказі та в силу певних обставин залишає свого наступника – «сина» – В. Путіна. Народ щиро «всиновлює» його і сприймає як нового «царя-батюшку», адже він православний, росіянин, військовий – значить державник, «собиратель земель русских». Війни в Чечні та Грузії, анексія Криму, агресія на Донбасі – це ще один архетип реального світосприйняття значної частини росіян.

Особливості історичного розвитку Росії полягають в тому, що її національна культура створювалася і розвивалася на основі домінування не ідей власної самоцінності, а насамперед ідеї гіпертрофованого самолюбства, егоцентризму, небажання рахуватися з інтересами інших народів, відсутності відчуття реальності. Навіть академік І. Павлов ще в 1933 році писав (мовою оригіналу): «Должен высказать свой печальный взгляд на русского человека, он имеет слабую мозговую систему, не способен воспринимать действительность как таковую» [3].

Втрата сучасною російською інтелігенцією, частиною еліти ідеї власної самоцінності призводять до важких руйнівних наслідків насамперед для росіян. За даними дослідницького проекту «Демократичний аудит Росії» були зроблені висновки, що Росія – непередбачувана країна, яка за останні роки перейшла з категорії частково невірних в категорію повністю невірних країн. І це пов'язано з тим, що вектор демократичних процесів у Росії мало залежить від рівня економіки та рівня життя. «Якщо Захід голосує за свій інтерес «головою» та «шлунком», то Росія – серцем (почуттями і настроями), тобто ситуативно. Або зовсім не голосує, дозволяючи робити з собою все, що завгодно» [4].

Це все призводить до того, що індивідуальна свідомість втрачає свою цілісність, стає фрагментарною, а суспільна свідомість формується на безапеляційному визнанні «непогрішимого лідера», що зрештою призводить до психологічної та соціальної дезорієнтації, що зараз де-факто відбувається в Росії. Особливо це відчутно в пропагандистських шоу, де гнівно таврується так званий «український неофашизм». Без будь-яких аргументів, навіть поодиноких прикладів, ідеологи «руського мира» хочуть нав'язати думку про нібито новітній тоталітарний устрій, який отримує Україна. Звичайно, це все брудні інсинуації путінської пропаганди та їх помічників в Україні, які, до речі, не зовсім добре обізнані з історією та самою природою фашизму. Вже згадуваний нами академік І. Павлов у своєму листі на адресу Ради Народних Комісарів СРСР від 21.12.1934 року пише про російський більшовизм (мовою оригіналу): «Вы напрасно верите в мировую революцию. Вы сеете по культурному миру не революцию, а с огромным успехом фашизм. До вашей революции фашизма не было» [5, с. 378].

Висновки. Таким чином, сучасний російський політичний режим із притаманними йому культом вождя, міфом відродження імперської величі, тотальним промиванням мізків, агресивною зовнішньою політикою не має нічого спільного з розвитком ідеї власної самоцінності російського народу, він несумісний з ліберальною моделлю демократії, вільними виборами тощо.

Українська Революція Гідності 2013-2014 років була викликана прагненням народу до самоповаги і самоствердження, боротьбою за громадянські і особистості права. Так само нині більшість українців переконані, що в їх боротьбі проти агресії Росії не йде мова про вороже ставлення до простих росіян, а йдеться радше про їх право жити у вільній, демократичній країні.

1. Белинский В.Г. Полное собрание сочинений / В.Г. Белинский. – Т.9. – Москва – Ленинград, 1958. – С. 235-247.
2. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні /Д.Чижевський. – К. 1992. – С.239.
3. Павлов І.П. О русском уме / И.П. Павлов // Литературная газета – 31.07.1991.
4. Викторov А.Ш. Визуальная культура современного российского общества : Университеты и общество / А.Ш. Викторov. – Москва, 2011. – С. 582.
5. Куртуа С., Верт Н. – Большеvизм – социальная болезнь XX века / С. Куртуа Н. Верт. – М. 2001. – 382 с.